

כי אתא רב הונא בריה דרב יהושע, אמר: לג-ב אפילו דגן שהחמיץ בתלוש, והיתה לו שעת הכושר, אין חל עליו שם תרומה בפסח. משום דאמר קרא בתרומה "ראשית דגןך". דמשמע, תהיה היא ראשית, ועל ידה יהיו השירים מותרים מאיסור טבל. ואינה קרויה "ראשית", אלא בזמן ששיריה ניכרין שהותרו לישראל. יצתה תרומת חמץ זה, שאין שיריה ניכרין⁽¹⁾. שהרי אף שאר הטבל נשאר אסור באיסור חמץ. וכיון שאינה מתרת את השירים, ואינה קרויה "ראשית", לא נתקדשה⁽²⁾.

ואף לרבי יוסי הגלילי דסבר דחמץ מותר בהנאה, לא התירה התרומה את השירים במאומה שהרי אף קודם לכן היה הטבל מותר בהנאה. שהרי לא נאסר אלא באכילה.

למעשה, מיהו לא נשאלה השאלה אלא לרבי יוסי הגלילי. הגהות רבי אליעזר משה הורוויץ. והמגיה שם הוסיף, דנפקא מינה אף לדידן, בפירות טמאים. שדוקא אם היתה להם שעת הכושר, מפרישים מהם. ואי לא, לא.

1. וצריך עיון, אם כן אין זה דין בתרומה, שצריך שתהיה מותרת באכילה. אלא הוא דין בשירים. ולפי זה יוכל להפריש תרומת חמץ על טבל שאינו חמץ. וכן להפך, לא יוכל להפריש תרומה שאינה חמץ על טבל חמץ. צל"ח. וגליון הש"ס.

ויעוין ברש"ש שכתב לתרץ על פי הירושלמי, דלא יוכל להפריש חמץ על שאינו חמץ, משום דהוי כמפריש מן הפטור על החיוב.

2. ואם תאמר, הא שיריה ניכרים. דהא מעיקרא היה הטבל אסור בהנאה של כילוי. וכגון הדלקה

אסיפה והעמדת כרי, דהיינו לאחר הקצירה]. ומשנקצר הרי הוא מחומץ, ואסור באכילה⁽¹⁴⁾.

אמר לו רב הונא בריה דרב יהושע: אבל אם אחמיץ הדגן בזמן שהוא כבר תלוש

הכי נמי דקדשה, אף שבשעת ההרמה הוא כבר אסור באכילה?

אמר ליה: אין! "בגזירת עירין [מלאכים] פתגמא, ובמאמר קדישין שאילתא". וכן מורין הוראה תלמידי החכמים שבבי מדרשא, כוותי⁽¹⁵⁾! וקרא עליו מקרא זה שבדניאל, כדי לדמות את תלמידי החכמים למלאכים.

14. והיינו כשכבר אין התבואה צריכה לקרקע. שהרי כל זמן שצריכה לקרקע אינה מחמיצה. ואפילו הכי אין לה עדיין שעת הכושר לתרומה. משום שאין תורמין מן המחובר אף כשהוא עומד ליקצר. דלגבי תרומה לא אמרינן "כל העומד ליקצר כקצור דמי", כדאיתא בתוספות, סנהדרין טו א. קובץ שיעורים.

15. וצריך עיון, מאי הוראה למעשה שייך בזה. והלא בין כך קיימא לן, דחמץ בפסח אסור בהנאה. ולדידן, אף בהיה לו שעת הכושר, אין חל בו שם תרומה, כדכתבו התוספות.

ונראה, דנפקא מינה אף לדידן, לענין תרומת חמץ חדש קודם הפסח. שאי אפשר להנות ממנו אלא לאורו קודם הפסח, שהרי אסור הוא באכילה. ובהא קאמר, שאם היתה לו שעת הכושר, שפיר דמי.

והיינו דקרא עליה, "בגזירת עירין פתגמא, ובמאמר קדישין שאילתא". שאף שהענין נוגע

ואף על פי שהוא נוגע בזג, והמשקה מקבל טומאה בכל שהוא, בכל זאת אינו נעשה שני לטומאה במגעו. משום שאף תורת משקה אין עליו, כל זמן שהוא בתוך הפרי(3).

ולאימת קא מיטמאי המשקין — לכי פחיט להו. שאז נוגע משקה של ענב אחד בזגי שאר הענבים. וכיון דלכי פחיט להו, הרי הוא סוחט בנפרד פחות מכביצה, ליתיה בזגים לשיעוריה של אוכל המטמא אחרים, שהוא כביצה.

ובהכרח שכך סבר רבי יוחנן. דאילו הוה סבר דמשקין מיבלע בליעי, והרי הם גוף אחד עם הענב, הרי הם נטמאים עמו יחד בטומאת אוכלין, עוד קודם יציאתם ממנו. שהרי לא משקין נינהו, אלא אוכלין. ומה יועיל אם ידרכם בפחות פחות מכביצה?

ומקשינן: אי הכי, למה צריך לדורכם פחות מכביצה? הא אף ענבים בשיעור כביצה,

יטיב רב אחא בר רב עויא קמיה דרב הסדא, ויטיב ואמר משמיה דרבי יוחנן: ענבים שנטמאו, הרי הוא דורכין פחות פחות מכביצה.

ולא ידרוך יחד כמות ענבים שיש בה כביצה. שהרי בכך יתטמא היין ביציאתו, מחמת מגעו בענבים הטמאים טומאת אוכלין. לפיכך, אם הוא רוצה שלא יטמא היין, ידרוך כל פעם בנפרד, שיעור שאין בו כביצה. לפי שאין האוכל מטמא משקה, אלא אם כן יש בו באוכל כשיעור ביצה. ואם הוא עושה כן, יינן היוצא מהם טהור. והרי הוא כשר לנמכים.

ודייקנין: אלמא קסבר רבי יוחנן, משקין הבלועין בענבים, מיפקד פקידוי! שהיין בעודו בפרי, אינו חיבור לו, ולא חשיב כגוף אחד עמו. אלא הענבים הם כמו כלי שהיין נתון בתוכם. לפיכך, כשנטמא הזג [קלפת הענב], לא נטמא המשקה עמו בטומאת אוכלין. שהרי אינו אוכל.

טמאה, וכדכתבו לעיל ט א. 3. עוד הוסיף רש"י, "ואין צירוף חביריו עמו. דהא זג זה לא נגע במשקיו שבחבירו". כלומר, משקה שבכל ענב לחוד לא נוגע בשיעור ביצה שלם.

וצריך עיון, למה הוצרך לומר כן? והא אף אם יצטרפו המשקין שבענב זה למשקין שבענבים האחרים, הא מכל מקום אינם נטמאים. שהרי אין להם לא תורת משקה ולא תורת אוכל. וגם איפכא קשיא. הרי אינו נוגע אלא בזג שלו, ולא בזגים אחרים, ובזג שלו אין שיעור כביצה כדי שיטמאו. ולמה הוצרך רש"י לומר דאין לו תורת משקה. צל"ח.

וכיוצא בה. [יעוין לעיל ט א בהערה]. והשתא היא מותרת בהנאה.

ויש לומר, דדוקא בטבל טמא אסור להדליק. משום דכתיב "משמרת תרומתי", וקרינן "תרומתי". בשתי תרומות הכתוב מדבר. אחת תרומה טמאה, ואחת תרומה טהורה. מה טהורה, אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, אף תרומה טמאה אין לך בה הנאת הדלקה אלא מהרמה ואילך. אבל טבל של חמץ, מדליקין בו. תוספות.

ויעוין במהרש"א שנתקשה טובא בדבריהם. שהרי אף טבל טהור אסור בהדלקה קודם הרמה. משום דהדר גמרינן תרומה טהורה מתרומה

נמי לא יטמאו את היין היוצא מהם. שהרי כשנסחט המשקה מהם, הרי נחסר שיעורם, ושוב אין בהם כביצה.

דחתנן: טמא מת (4) שסחט זיתים וענבים שיש בהם כביצה מכוונת, אם לא נגע במשקין היוצאים מהן [וכגון שדרכן בפשוטי כלי עץ, שאינם מקבלים טומאה], המשקין טהורין! ואף שהזגין נטמאו במגע הטמא מת, אין הם מטמאין את המשקין. לפי שמיד לכשיצאה הטיפה הראשונה מהם, כבר נחסרו משיעור כביצה, ואינם מטמאים.

אבל אם יש בענבים משהו יותר מכביצה, המשקין טמאים. שכיון שיצאה הטיפה הראשונה, הרי היא נטמאת מהענבים. שהרי עדיין נותר בהם כשיעור ביצה. ואף שאין בזגים לבדם כביצה אלא בצירוף המשקים הבלועים בהם, מצטרפים המשקים להשלים את השיעור (5). ולא אמרינן דאינם גוף אחד עם הפרי, אלא לענין שלא יתטמאו יחד עמהם בטומאת אוכלין.

קתני מיהת, דאם יש בהם כביצה מכוונת, אין הם מטמאים את המשקים היוצאים מהם. וקשיא לרבי יוחנן דמטהר דוקא בפחות מכביצה.

ומשנינן: התם, לענין דיעבד מיירי. דאי עבד וסחט כביצה, המשקין טהורין. אבל הכא

קאמר רבי יוחנן, דלכתחלה לא ידרכם אלא פחות פחות מכביצה. שמשום גזירה, לא יסחוט אף כביצה מכוונת. דלמא אתי למיעבד ולדרוך יותר מכביצה בפעם אחת.

אמר ליה רב חסדא לרב אחא: מאן ציית לך ולרבי יוחנן רבך, המטהר את המשקין כשדורכין בפחות מכביצה?! והלא בעודם בתוך הפרי כבר נטמאו יחד עמו. ולמה יחזרו ויטהרו ביציאתן. וכי טומאה שבהן להיכן הלכה?!

ודייקנן: אלמא קא סבר רב חסדא, משקין שבתוך הענבים מיבלע בלועי בפרי. והרי הם חיבור לו, וכגוף אחד חשיבי. וכיון דאיטמו ליה אוכלא [הענבים], איטמו ליה עמם נמי המשקין הבלועים בהם בטומאת אוכלין.

אמר ליה רב אחא: וכי את לא תסברא דמשקין מיפקד פקירי בענבים, ואינם חיבור עמהם?!

ודחתנן: טמא מת שסחט זיתים וענבים כשיעור ביצה מכוונת, אם לא נגע במשקין, הרי הם טהורין!

אי אמרת בשלמא, משקין מיפקד פקירי, משום הכי טהורין! שאין הם נטמאים במגע הזגים, לפי שכבר נחסרו הזגים משיעור כביצה.

4. ומתערבת במשקים, נטמאים כל המשקין מחמת הטיפה הטמאה המעורבת בהם. רש"י, על פי המבואר במשנה התם.

5. רש"י. וכן מצינו בכזית חלב או פיגול ונותר שהניחם בגשמים ותפחו. שכל האוכל מהם כזית

4. ודוקא טמא מת וכיוצא בו, שאינו מטמא בהיסט אלא במגע. אבל זב שטמא בהיסט, אפילו סחט גרגיר יחידי, נטמא המשקה. דאף אם סחט בפשוטי כלי עץ, הרי הטיפה הראשונה מוסטת על ידי הכלי שביד הזב. ומשקין מקבלים טומאה בכל שהו. וכשאותה טיפה חוזרת

[ואף המשקין טהורים. שהרי אין הטמא נוגע אלא בענבים, כמפורש התם במתניתין].

והוכיח רב חסדא כדבריו: ובהכרח דמשקין מיבלע בליעי. דאי לא תימא הכי, אלא תאמר דמיפקד פקיד, תקשה הא ברייתא דלעיל.

דתניא: אמר רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא: והרי אין לתרומת חמץ הנאה כלל. הא למה זה דומה, לתרומת תותין וענבים שננטמאה, שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה [שהרי אינה ראויה להסקה]. לפיכך, זר שאכלה פטור מתשלומין.

אלא אי אמרת, משקין מיבלע בליעי, אמאי הם טהורין? והרי בעודם בתוך הזיתים והענבים כבר נטמאו יחד עמהם בטומאת אוכלין, מחמת נגיעת הטמא מת בזגים.

אמר ליה רב חסדא: הכא במאי עסקינן, בענבים שעדיין לא הוכשרו במשקין לקבל טומאה [שאינן האוכלין מקבלים טומאה עד שיבואו משקין עליהם]. ואותם ענבים שנגע בהם הטמא מת, לאימת מתכשרי להו – הלא מוכשרים הם רק מלכי פחית להו, על ידי המשקה הנסחט שטופח עליהם. ואם אין בהם אלא כביצה מכוונת, הרי כי פחית להו, בציר להו משיעורא דכביצה. הלכך אף הענבים עצמם טהורין, משום שאין בהם שיעור לקבלת טומאה⁽⁶⁾.

מיהו, הסיקו דלא כרש"י. אלא אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה. וקרא דהביא רש"י מתורת כהנים, אינו אלא אסמכתא. ואף רש"י בחולין חזר בו משיטתו הכא.

מיהו מדרבנן ודאי נטמא האוכל בכל שהוא. מהרש"א.

מיהו מהרשב"א בחולין קיח משמע, דטובר דאפילו מדרבנן אין נטמא בפחות מכביצה. המגיה על המשנה למלך, פרק ד מטומאת אוכלין הלכה א.

והראשונים בסוגיין כתבו לתרץ שיטת רש"י, על פי הרמב"ן בחולין לד א. שכתב, דאף למאן דאמר משקין מיבלע בליעי, מיהו משעה שיצאה הטיפה הראשונה, שוב אין חשובים אף המשקין שעדיין לא יצאו, כגוף הפרי. ואם כן, שפיר קאמר, דמכי יצאה טיפה ראשונה, שוב אין המשקין הנותרים נטמאים יחד עם הפרי. אלא הם מקבלים טומאה ממנו. ושוב צריך שיהיה בו כביצה כדי שיטמאם.

חייב. ואף שבתוך הכזית בלועים נמי מי גשמים, שאינם אסורים באיסור חלב. ומכל מקום משלימים הם לשיעור.

6. ומכאן מקשה רבינו תם על שיטת רש"י, דאוכלין מקבלים טומאה בכל שהוא. דאם כן, לכשיצאה טיפה ראשונה מהענבים והוכשרו, יטמאו אף שאין בהם כביצה. ואף המשקין נטמאים עמם, דהא מיבלע בליעי.

והרב יוסף תירץ, דאף על פי שהאוכלין נטמאים בכל שהוא, מכל מקום אינו מקבלים הכשר משקין אלא כשיש בהם כביצה.

ואומר ר"י, דהיינו טעמא דחלוק הכשר מטומאה, שהרי לטמא אחרים לכולי עלמא בעינן כביצה. משום דכתיב בטומאת אחרים, "מכל האוכל אשר יאכל". ודרשינן, אוכל הנאכל בבת אחת, דהיינו כביצה [שבית הבליעה מחזיק עד כביצה]. ועלה קאי קרא דהכשר דכתיב בתריה, "אשר יבוא עליו מים". הלכך אף בהכשר בעינן כשיעור זה. תוספות.

אביי אמר לה להא ברייתא משמיה דחזקיה. ורבא אמר לה בשם דבי רבי יצחק בר מרתא.

אמר רב הונא: הא דתניא דמדליקין בתרומה טמאה, **לא שנו כן אלא בפת של תרומה. אבל בחיטין תרומה טמאה, לא מדליקין. שמא יבוא בהם לידי תקלה!** שמאחר שאינן נמאסות בהסקה, חיישינן שמא יאכל מהן.

ורבי יוחנן אמר: מדליקין אפילו בחיטי תרומה טמאה!

והוינן בה: **ואמאי** מותר לעשות כן? הא מאחר ולא מאיסי, **ניחוש דילמא אתי בהן לידי תקלה**, ויאכלם.

ומשנינן: לא התיר רבי יוחנן אלא במקום לד-א דליכא חשש תקלה.

וכדאמר רב אשי לתרין במקום אחר, והעמידו בתבואה **שליקתא** [מבושלת]. וכשזורקה לבין העצים נעשית **מאיסתא**.

הכא נמי, לא התיר רבי יוחנן להדליק בחיטי תרומה טמאה, אלא **בחיטי שליקתא ומאיסתא**. שאחר שנטמאו ישלקם. (1) ואחר כך יזרקם בין העצים. וכיון דמאוסים הם, לא יבוא לאוכלם.

ואי אמרת "משקין מיפקד פקיד", **הא היתר אכילה נמי אית ביה**. דהרי אי בעי, דריך להו לתותים ולענבים הטמאים פחות פחות **מכביצה**(7), והמשקין טהורים.

אמר רבא: אסור לדרוך את התרומה הטמאה כדי להוציא ממנה את המשקין, על אף שהמשקין עצמן טהורים. **גזירה דלמא אתי בה לידי תקלה**(8)! דחיישינן שמא בשעה שידרוך אותה, יאכל ממנה. וקא עבר על איסור אכילת תרומה טמאה.

אמר ליה אביי לרבא: ומי חיישינן לתקלה מעין זו? **והא תניא: מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת!** והרי אין הפת והשמן נכלים בבת אחת, אלא מעט מעט. אלמא, לא חיישינן שמא יאכל ממנה בשעה שמשתמש בה.

אמר ליה: לא הותר להדליק בפת של תרומה טמאה, אלא רק אי זריק לה בין העצים! העומדים להסקה שבכך היא נמאסת, ותו לא יבוא לאוכלה.

וכן מה שהתירו להדליק בשמן טמא של תרומה, לא התירו אלא היכא דרמי ליה **בכלי מאוס!** דכיון דמאיסי, אין לחוש שיאכלנו.

גופא: מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת!

לתקלה, ומותר לזלף בתרומה טמאה, שאני הכא דעושה בה מלאכה המביאה לידי מאכל. שהדרך לאכול מהפירות תוך כדי כך. מהר"ם חלאווה.

1. רש"י. ותוספות כתבו, דדוקא כשהן כבר מאוסות מותר להשהותן. אבל להמאיסן לכתחלה אסור. שמא יבוא תוך כדי כך לאוכלן.

7. ולדעת הרמב"ם בפרק א מטומאת אוכלין הלכה ד, דמי פירות אינם מקבלים טומאה, הוה מצי למיפרך, דתותים ורמונים טמאים יכול לסוחטם אפילו הרבה בבת אחת. ולא יטמאו המשקים כלל. רש"ש.

8. ואף דלעיל כ כ סברי בית הלל דלא חיישינן